

บทวิเคราะห์เชิงกฎหมายและการเมืองของทางสองแพร่งสู่ "กฎหมายอากาศสะอาด": เปรียบเทียบระหว่างเส้นทาง "พระราชบัญญัติ" กับ "พระราชกำหนด"

จัดทำโดย

สมาคมเครือข่ายอากาศสะอาดเพื่อสุขภาพ

บทที่ 1: บทนำ: แพร่งของกระบวนการนิติบัญญัติท่ามกลางวิกฤตสุขภาพแห่งชาติ

1.1 ศัตรูที่มองไม่เห็น: การจัดวางวิกฤต PM2.5 ในฐานะ "ภัยพิบัติสาธารณะ"

ปัญหามลพิษทางอากาศ โดยเฉพาะฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM2.5) ได้ก้าวข้ามจากการเป็นเพียงประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นวิกฤตด้านสาธารณสุขและเศรษฐกิจระดับชาติอย่างเต็มรูปแบบ สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบอย่างรุนแรงและเป็นวงกว้าง

เห็นได้จากข้อมูลที่ชี้ชัดถึงอัตราการเจ็บป่วยและเสียชีวิตก่อนวัยอันควรที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะจากโรคระบบทางเดินหายใจและมะเร็งปอดนอกจากนี้ยังสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจมหาศาลทั้งในภาคการท่องเที่ยวและค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลที่ประชาชนต้องแบกรับ สภาการกฤษฎีกาเหล่านี้ล้วนตอกย้ำถึง "ความจำเป็นเร่งด่วน" ที่ต้องมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหอย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตามลักษณะของวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นเข้าข่ายตามฤดูกาลและสามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าก่อให้เกิดประเด็นปัญหาในการตีความทางกฎหมายว่าเข้าข่าย "ภัยพิบัติสาธารณะ" ตามความหมายดั้งเดิมที่มักจะหมายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันและไม่คาดฝันหรือไม่ ความไม่ชัดเจนในการจำแนกประเภทของวิกฤตนี้เองที่เป็นจุดเริ่มต้นของข้อถกเถียงทางกฎหมายเกี่ยวกับ

ความเหมาะสมในการเลือกใช้เครื่องมือทางกฎหมายระหว่าง “พระราชบัญญัติ” และ “พระราชกำหนด” ซึ่งจะวิเคราะห์ในเชิงลึกต่อไป

1.2 เส้นทางของร่างกฎหมาย: จาก 7 ฉบับ สู่ร่างเดียวของคณะกรรมการธิการ

ความพยายามในการผลักดันกฎหมายเพื่อจัดการมลพิษทางอากาศเริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อมีการเสนอร่างกฎหมายเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรถึง 7 ฉบับ ซึ่งมาจากหลายภาคส่วน ทั้งร่างที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรี (ครม.) พรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านและที่สำคัญคือร่างที่มาจาก การเข้าชื่อของภาคประชาชน การที่สภาผู้แทนราษฎรมีมติรับหลักการร่างกฎหมายทั้ง 7 ฉบับในวาระที่ 1 สะท้อนให้เห็นถึงฉันทามติร่วมกันของทุกฝ่ายว่าปัญหานี้มีความสำคัญและจำเป็นต้องมีกฎหมายเฉพาะ เพื่อเข้ามาจัดการภายหลังการรับหลักการสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งคณะกรรมการธิการวิสามัญ (กมธ.วิสามัญ) จำนวน 39 คนขึ้นเพื่อพิจารณาร่างกฎหมายในรายละเอียด โดยมีการทูลเกล้าฯ ในการหลอมรวมเนื้อหา และหลักการจากทั้ง 7 ฉบับให้เป็นร่างกฎหมายฉบับเดียว ที่มีความสมบูรณ์และครอบคลุมที่สุด กมธ.วิสามัญชุดนี้ได้ทำงานอย่างเข้มข้น โดยมีการประชุมมากกว่า 114 ครั้ง (หากนับรวมการประชุมของอนุ กรรมการธิการสองชุดด้วย ก็มากกว่า 200 ครั้ง) เพื่อพิจารณา กลั่นกรอง และสังเคราะห์เนื้อหา จนได้ร่างพระราชบัญญัติ บริหารจัดการเพื่ออากาศสะอาด พ.ศ..... ฉบับของคณะกรรมการ ซึ่งปัจจุบันได้พิจารณาแล้วเสร็จ และอยู่ระหว่างกระบวนการรับฟังความคิดเห็น ก่อนจะเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรในวาระที่ 2 และ 3 ต่อไป

1.3 ปมขัดแย้งสำคัญ: การแข่งขันกับความไม่แน่นอนทางการเมือง

สถานการณ์ปัจจุบันได้มาถึงจุดที่เป็นภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกอันเนื่องมาจากปัจจัยทางการเมือง กล่าวคือ กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) ซึ่งต้องใช้เวลาและเดินไปตามขั้นตอน ที่ละเอียดรอบคอบ

กำลังถูกคุกคามจากความไม่แน่นอนทางการเมืองและความเป็นไปได้ที่จะเกิดการยุบสภาผู้แทนราษฎร ความกังวลนี้ได้นำไปสู่ข้อเรียกร้องจากภาคประชาสังคมบางส่วนที่ต้องการให้คณะรัฐมนตรีใช้อำนาจบริหาร ในการตรา “พระราชกำหนด” (พ.ร.ก.) ขึ้นมาแทน โดยอาศัยเหตุผลด้านความจำเป็นเร่งด่วนของปัญหา เพื่อให้มีกฎหมายบังคับใช้ได้ทันที

ในทางกลับกัน ข้อเสนอดังกล่าวได้สร้างความกังวลอย่างยิ่งให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่น โดยเฉพาะกรมการในสัดส่วนภาคประชาชนซึ่งเกรงว่าหากกรม. นำเนื้อหาของร่างพ.ร.บ. ฉบับนี้ไปตราเป็นพรก. อาจมีการตัดทอนหรือแก้ไขหลักการสำคัญที่ได้ต่อสู้และผลักดันกันมาในชั้น กมธ. ออกไป ซึ่งจะทำให้กฎหมายที่ออกมาอ่อนแอและขาดประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การออก พ.ร.ก. ยังมีความเสี่ยงที่จะถูกท้าทายความชอบด้วยรัฐธรรมนูญซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมือง และการยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย สถานการณ์นี้จึงเป็นจุดตัดที่สำคัญระหว่างความจำเป็นเร่งด่วนด้านสาธารณสุข กระบวนการทางนิติบัญญัติ และการขงขิงทางการเมือง ซึ่งจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์อย่างรอบด้านเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด

บทที่ 2: เส้นทางปกติแห่งการกลั่นกรอง: กระบวนการตราพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.)

2.1 กรอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรากฎหมาย

หลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยกำหนดให้การตรากฎหมายเป็นอำนาจนิติบัญญัติซึ่งเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทย การตราพระราชบัญญัติจึงถือเป็นกระบวนการหลัก และเป็นวิถีทางปกติในการบัญญัติกฎหมายที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ได้กำหนดผู้มีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติไว้ในมาตรา 133 อย่างชัดเจน ได้แก่ (1) คณะรัฐมนตรี (2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) จำนวนไม่น้อยกว่า 20 คน และ (3) ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวนไม่น้อยกว่า 10,000 คน ที่เข้าชื่อเสนอกฎหมายในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยหรือหมวด 5 หน้าที่ของรัฐบทบัญญัตินี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการรับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมริเริ่มกฎหมายโดยตรง และเป็นที่มาของความชอบธรรมทางรัฐธรรมนูญของร่างพ.ร.บ. อากาศสะอาดฉบับภาคประชาชน

2.2 กระบวนการพิจารณาสามวาระในสภาผู้แทนราษฎร

การพิจารณาร่างพ.ร.บ. ในสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำเป็นสามวาระ ซึ่งแต่ละวาระมีวัตถุประสงค์และกลไกที่แตกต่างกันไป

2.2.1 วาระที่ 1: ชั้นรับหลักการ

ในวาระนี้ที่ประชุมสภาจะพิจารณาและอภิปรายในหลักการและเหตุผลของร่างกฎหมาย เพื่อลงมติว่าจะรับหลักการแห่งร่าง พ.ร.บ. นั้นไว้พิจารณาในรายละเอียดต่อไปหรือไม่ กรณีของ พ.ร.บ.อากาศสะอาด การที่สภามีมติรับหลักการร่างกฎหมายทั้ง 7 ฉบับพร้อมกัน

ถือเป็นสัญญาณที่ชัดเจนว่าฝ่ายนิติบัญญัติเห็นพ้องต้องกันถึง "ความจำเป็น" ในการมีกฎหมายฉบับนี้

2.2.2 วาระที่ 2: ชั้นพิจารณารายมาตรา

นี่คือขั้นตอนที่ถือเป็นหัวใจของกระบวนการนิติบัญญัติ และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกรณีศึกษาในภายหลังรับหลักการในวาระที่ 1 สภาจะตั้งคณะกรรมการ (กมธ.) ขึ้นพิจารณา ซึ่งอาจเป็น กมธ.สามัญ หรือ กมธ.วิสามัญก็ได้ สำหรับ พ.ร.บ.อากาศสะอาด ได้มีการตั้ง กมธ.วิสามัญขึ้นมาทำหน้าที่ตรวจสอบอภิปรายแก้ไขและหลอมรวมเนื้อหาของร่างกฎหมายทั้ง 7 ฉบับเข้าด้วยกันอย่างละเอียดเป็นรายมาตรา กระบวนการนี้แม้จะใช้เวลายาวนาน แต่ก็เป็โอกาสสำคัญที่เปิดโอกาสให้มีการถ่วงดุล แลกเปลี่ยน และสร้างฉันทามติ เพื่อให้ได้มาซึ่งร่างกฎหมายที่มีเนื้อหาครอบคลุมและรัดกุมที่สุดประเด็นสำคัญในขั้นนี้คือสถาน ย ฉบับประชาชน

รัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้กำหนดให้ต้องมีผู้แทนของผู้เข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายเข้ นกรรมการวิสามัญด้วยการมีส่วนร่วมนี้เป็นหลักประกันทางรัฐธรรมนูญที่สำคัญยิ่งเพื่อให้มั่นใจว่า หลักการและเจตนารมณ์ของภาคประชาชน โดยเฉพาะประเด็นที่เน้นเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานการเข้าถึงข้อมูล และการรับผิดชอบของรัฐจะได้รับการปกป้องและถูกผนวกเข้าไปในเนื้อหาของร่างกฎหมายฉบับสุดท้าย ดังนั้น การทำงานของ กมธ.วิสามัญจึงไม่ใช่แค่กระบวนการทางเทคนิค แต่เป็นเวทีของการต่อรองและสังเคราะห์ ทางความคิดที่สำคัญที่สุดในกระบวนการตรากฎหมาย การละทิ้งกระบวนการนี้ภายหลังจากที่ กมธ. ได้พิจารณาเสร็จสิ้นแล้ว จึงเท่ากับเป็นการละทิ้งผลผลิตที่เกิดจากกลไกการมีส่วนร่วมและการถ่วงดุลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

2.2.3 วาระที่ 3: ชั้นลงมติเห็นชอบ

ในวาระสุดท้ายนี้ ที่ประชุมสภาจะลงมติว่าจะให้ความเห็นชอบกับร่าง พ.ร.บ. หักงบประมาณที่ได้แก้ไขในวาระที่ 2 หรือไม่ โดยจะไม่มีกรอกริบายในเนื้อหาอีกหากการพิจารณาในชั้น กมธ. และวาระที่ 2 เป็นไปอย่างละเอียดรอบคอบแล้ว การลงมติในวาระที่ 3 ก็มักจะเป็นไปอย่างรวดเร็ว และในหลายกรณี สภาสามารถลงมติในวาระที่ 2 และ 3 ได้ในคราวประชุมเดียวกัน

2.3 บทบาทของวุฒิสภาและการประกาศใช้เป็นกฎหมาย

เมื่อร่าง พ.ร.บ. ผ่านความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรแล้ว จะถูกส่งต่อไปยังวุฒิสภาเพื่อพิจารณาเป็นสามวาระเช่นเดียวกัน วุฒิสภามีมติได้ 3 แนวทางคือ (1) เห็นชอบด้วยโดยไม่มีการแก้ไข (2) ไม่เห็นชอบด้วย (ยับยั้งร่าง) หรือ (3) แก้ไขเพิ่มเติม หากวุฒิสภาแก้ไขเพิ่มเติมและสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นด้วย จะต้องมีการตั้งคณะกรรมการร่วมกันของสองสภาเพื่อหาข้อยุติ

กระบวนการในชั้นวุฒิสภานี้อาจเป็นอีกจุดหนึ่งที่ทำให้การตรากฎหมายล่าช้าออกไปได้ เมื่อร่างกฎหมายได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้ว นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยและประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อใช้บังคับเป็นกฎหมายต่อไป

บทที่ 3: แพร่งของอำนาจพิเศษของฝ่ายบริหาร: กระบวนการตราพระราชกำหนด (พ.ร.ก.)

3.1 ข้อยกเว้นตามรัฐธรรมนูญ: การวิเคราะห้มาตรา 172

พระราชกำหนด (พ.ร.ก.) เป็นกฎหมายที่มีสถานะและผลบังคับใช้เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติ แต่ตราขึ้นโดยฝ่ายบริหาร (คณะรัฐมนตรี) โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ถือเป็น "ข้อยกเว้น" จากหลักการปกติที่อำนาจในการตรากฎหมายเป็นของฝ่ายนิติบัญญัติ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 172 ได้วางเงื่อนไขในการตรา พ.ร.ก. ไว้อย่างเคร่งครัด โดยกำหนดว่าพระมหากษัตริย์จะทรงตรา พ.ร.ก. ได้ก็ต่อเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเป็น "กรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้" และต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ในเรื่องหนึ่งเรื่องใดดังต่อไปนี้เท่านั้น:

1. เพื่อรักษาความปลอดภัยของประเทศ
2. เพื่อรักษาความปลอดภัยสาธารณะ

3. เพื่อรักษาความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ
4. เพื่อป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ

3.2 การตีความทางกฎหมาย: วิกฤต PM2.5 เข้าเงื่อนไขการออก พ.ร.ก. หรือไม่?

ประเด็นสำคัญที่ต้องวิเคราะห์คือ

สถานการณ์ปัญหาหมอกพิษทางอากาศในปัจจุบันเข้าเงื่อนไขที่เข้มงวดของมาตรา 172 หรือไม่ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากสองมุมมอง

- มุมมองที่สนับสนุนการออก พ.ร.ก.: ฝ่ายที่สนับสนุนอาจยกเหตุผลว่า ผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนที่เกิดขึ้นเป็นวงกว้างและรุนแรงนั้นเทียบเท่าได้กับ "ภัยพิบัติสาธารณะ" และเมื่อพิจารณาประกอบกับความเสี่ยงที่อาจเกิดการยุบสภา ซึ่งจะทำให้กระบวนการตรา พ.ร.บ. ต้องหยุดชะงักลง ก็อาจตีความได้ว่าสถานการณ์ดังกล่าวเข้าข่ายเป็น "กรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้" เพื่อให้มีกฎหมายมาบังคับใช้ได้ทันเวลาที่
- มุมมองที่คัดค้านการออก พ.ร.ก.: ในทางกลับกันฝ่ายที่คัดค้านสามารถโต้แย้งได้ว่าวิกฤต PM2.5 เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นซ้ำซากตามฤดูกาลและสามารถคาดการณ์ได้ ไม่ใช่เหตุการณ์ฉุกเฉินที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันโดยไม่มีใครคาดคิด ยิ่งไปกว่านั้น ฝ่ายนิติบัญญัติกำลังอยู่ในระหว่างกระบวนการพิจารณากฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหานี้อย่าง ามคืบหน้าอย่างต่อเนื่อง การกล่าวอ้างว่าสถานการณ์นี้ "มิอาจหลีกเลี่ยงได้" จึงอาจไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงเพราะยังมีหนทางปกติผ่านกระบวนการรัฐสภาอยู่การออก พ.ร.ก. ในสถานการณ์เช่นนี้ จึงอาจเป็นการใช้อำนาจที่ไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งแนวทางการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในอดีต(แม้จะเป็นคนละกรณี)มักจะพิจารณาถึงความ "ฉุกเฉิน" และ "จำเป็น" อย่างเคร่งครัด

3.3 การตรวจสอบหลังการตรา: ด้านรัฐสภาและดุลพินิจของศาล

การตรา พ.ร.ก. ไม่ใช่จุดสิ้นสุดของกระบวนการ แต่เป็นจุดเริ่มต้นของการตรวจสอบ ถ่วงดุลที่เข้มข้นตามรัฐธรรมนูญ

- การตรวจสอบโดยรัฐสภา: มาตรา 172 วรรคสอง กำหนดให้คณะรัฐมนตรีต้องเสนอ พ.ร.ก. นั้นต่อรัฐสภาเพื่อพิจารณาโดยไม่ชักช้าในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไป หากสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติ หรือวุฒิสภาไม่อนุมัติและสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่ง พ.ร.ก. นั้นเป็นอันตกไป แต่ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้ พ.ร.ก. นั้น
- การตรวจสอบโดยศาลรัฐธรรมนูญ:
กลไกที่สำคัญที่สุดคือการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามมาตรา 173 ซึ่งเปิดโอกาสให้ก่อนที่สภาจะอนุมัติ พ.ร.ก. หาก ส.ส. หรือ ส.ว. จำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภาเห็นว่าพ.ร.ก. นั้นไม่เป็นไปตามเงื่อนไขในมาตรา 172 วรรคหนึ่ง ก็สามารถเข้าชื่อเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกเพื่อส่งเรื่องให้ศาลรัฐฎยได้

ผลของการวินิจฉัยโดยศาลรัฐธรรมนูญนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งหากศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พ.ร.ก. ฉบับใดไม่เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ให้พ.ร.ก. ฉบับนั้น "ไม่มีผลใช้บังคับมาแต่ต้น" (void ab initio) ซึ่งหมายความว่ากฎหมายนั้นไม่เคยมีผลในทางกฎหมายเลย

คำวินิจฉัยดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 2 ใน 3

ของจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการออก พ.ร.ก. เป็นการเดิมพันทางการเมือง ที่มีความเสี่ยงสูง เพราะไม่เพียงแต่จะถูกรัฐสภาตีตกได้ แต่ยังอาจถูกลบล้างให้สิ้นผลไปโดยสิ้นเชิง โดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

บทที่ 4: บทวิเคราะห์เปรียบเทียบ: การชั่งน้ำหนักข้อดีข้อเสีย

การตัดสินใจเลือกระหว่างเส้นทาง พ.ร.บ. และ พ.ร.ก. จำเป็นต้องพิจารณาเปรียบเทียบในหลายมิติ เพื่อให้เห็นภาพรวมของผลได้ผลเสียอย่างชัดเจน

4.1 มิติที่ 1: ระยะเวลาและประสิทธิภาพ

- พระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.): กระบวนการเป็นไปอย่างช้าๆ และต้องผ่านขั้นตอนการกลั่นกรองที่ละเอียดซับซ้อน

ทำให้มีความเสี่ยงจากความล่าช้าทางการเมืองและการยุบสภา อย่างไรก็ตาม เมื่อผ่านกระบวนการทั้งหมด และประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้ว

จะมีความมั่นคงและสมบูรณ์ในทางกฎหมายสูง

- พระราชกำหนด (พ.ร.ก.): มีผลบังคับใช้ทันทีหลังประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งดูเหมือนจะมีประสิทธิภาพ ในเชิงเวลา แต่ความรวดเร็วนี้เป็นเพียงสภาวะ "ชั่วคราว" เนื่องจากยังต้องรอการอนุมัติจากรัฐสภา และการตรวจสอบโดยศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจสร้างความไม่แน่นอนทางกฎหมายในระยะยาว

4.2 มิติที่ 2: ความสมบูรณ์ของเนื้อหาและการมีส่วนร่วมของประชาชน

- พระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.): ร่างกฎหมายฉบับ กมธ. เป็นผลผลิตจากการเจรจาต่อรองและหลอมรวมหลักการจาก 7 ร่าง รวมถึงร่างฉบับประชาชน กระบวนการนี้รับประกันการมีส่วนร่วมและเสียงสะท้อนจากภาคประชาสังคม ทำให้เนื้อหามีความครอบคลุมและหนักแน่น ความท้าทายคือจะหาอย่างไรให้เนื้อหาที่เข้มข้นนี้ ผ่านกระบวนการนิติบัญญัติไปได้จนตลอดรอดฝั่ง
- พระราชกำหนด (พ.ร.ก.): เนื้อหาของกฎหมายจะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคณะรัฐมนตรีแต่เพียงฝ่ายเดียว ทำให้เกิดความเสี่ยงสูงมากที่หลักการสำคัญซึ่งภาคประชาชนและ กมธ. ได้ผลักดันไว้ เช่น การจัดตั้งกองทุนที่เป็นอิสระ หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายอย่างจริงจัง หรือสิทธิในการตรวจสอบของภาคประชาชน อาจถูกตัดทอนหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อลดภาระของรัฐหรือเพื่อเอาใจกลุ่มผลประโยชน์ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะถูกกลบหายไปโดยสิ้นเชิง

4.3 มิติที่ 3: ความชอบธรรมในระบอบประชาธิปไตยและเสถียรภาพทางการเมือง

- พระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.): มีความชอบธรรมทางประชาธิปไตยสูงสุด เพราะเป็นกฎหมายที่ผ่านการกลั่นกรองและเห็นชอบโดยฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน กระบวนการนี้ช่วยสร้างฉันทามติ และลดความขัดแย้งทางการเมืองในระยะยาว
- พระราชกำหนด (พ.ร.ก.): มีความชอบธรรมทางประชาธิปไตยต่ำ เพราะเป็นการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารขั้นต้นของฝ่ายนิติบัญญัติมีแนวโน้มที่จะถูกมองว่าเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ ซึ่งจะยิ่งเพิ่มความขัดแย้งทางการเมืองให้รุนแรงขึ้น

และนำไปสู่การทำลายที่อาจ สั่นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาลได้

4.4 มิติที่ 4: ความเสี่ยงทางกฎหมายและรัฐธรรมนูญ

- พระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.): มีความเสี่ยงทางรัฐธรรมนูญต่ำมาก
เมื่อกฎหมายผ่านความเห็นชอบของทั้งสองสภาและประกาศใช้แล้ว
การจะทำลายความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ในเชิงกระบวนการนั้นทำได้ยากยิ่ง
- พระราชกำหนด (พ.ร.ก.): มีความเสี่ยงทางรัฐธรรมนูญสูงอย่างยิ่ง เหตุผลที่รัฐบาลใช้อ้างในการตรา
พ.ร.ก. นั้นมีความเปราะบางในทางกฎหมาย
และเป็นช่องทางที่ชัดเจนให้ฝ่ายค้านสามารถยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามมาตรา 173 ได้
หากศาลมีคำวินิจฉัยว่าเป็น พ.ร.ก. ที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
จะถือเป็นความพ่ายแพ้ทางการเมืองครั้งใหญ่ ของรัฐบาล

4.5 ตารางสรุปเปรียบเทียบ

ตารางที่ 1: บทวิเคราะห์เปรียบเทียบเส้นทาง พ.ร.บ. และ พ.ร.ก. สำหรับกฎหมายอากาศสะอาด

เกณฑ์การพิจารณา	การวิเคราะห์เส้นทางพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.)	การวิเคราะห์เส้นทางพระราชกำหนด (พ.ร.ก.)	มาตราในรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้อง
ความเร็วในการใช้	ช้า เป็นไปตามขั้นตอนการใช้เวลาในการพิจารณาของสภาฯ และ กมธ. มีความเสี่ยงจากความล่าช้าทางการเมือง	รวดเร็ว มีผลบังคับใช้ทันที แต่เป็นผลชั่วคราวที่ออกโดยมติจากรัฐสภา ซึ่งอาจสร้างความไม่มั่นคงในภายหลัง	พ.ร.บ.: ม.133-138 พ.ร.ก.: ม.172
ความสมบูรณ์ของเนื้อหาและบทบาทของร่างฉบับประชาชน	เนื้อหาผ่านการกลั่นกรองอย่างละเอียดในชั้น กมธ. มีการหลอมรวมหลักการจาก 7 ร่าง รวมถึงร่างฉบับประชาชน ซึ่งมีผู้แทนเข้าร่วมเป็น	เนื้อหาขึ้นอยู่กับดุลพินิจของ ครม. มีความเสี่ยงสูงที่หลักการสำคัญจากร่างฉบับประชาชนและ กมธ. จะถูกตัดทอนการมีส	พ.ร.บ.: ม.77, ม.133(3) พ.ร.ก.: ม.172

เกณฑ์การพิจารณา	การวิเคราะห์เส้นทางพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.)	การวิเคราะห์เส้นทางพระราชกำหนด (พ.ร.ก.)	มาตราในรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้อง
	กมธ. ด้วย	มของประชาชนถูกตีไป	
ความชอบธรรมทางประชาธิปไตย	สูง เป็นผลผลิตจากกระบวนการนิติบัญญัติผู้แทนปวงชนสร้างฉันทามติในระบอบ	ต่ำ เป็นการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารข้ามขั้นตอนอาจถูกมองว่าเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ	พ.ร.บ.: หมวด 7 รัฐสภา พ.ร.ก.: ม.172
ความเสี่ยงทางการเมือง	ต่ำ ในแง่เสถียรภาพหลังกฎหมายผ่าน แต่กระบวนการอาจถูกใช้เป็นเวทีโจมตีทางกึ่ง และมีความเสี่ยงจาก "การยุบสภา"	สูง มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งรุนแรง ถูกท้าทายจากฝ่ายค้าน และอาจสั่นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาล	พ.ร.บ.: ม.147 พ.ร.ก.: ม.172, ม.173
ความเสี่ยงทางรัฐธรรมนูญ	ต่ำ เมื่อผ่านกระบวนการครบถ้วนแล้ว การท้าทายในเชิงกระบวนการทำได้ยาก	สูง ผลในการตราที่มีความประบางและเปิดช่องให้ถุกยื่นตีความโดยศาลรัฐธรรมนูญได้ง่าย ซึ่งอาจส่งผลให้ พ.ร.ก. เป็นโมฆะมาแต่ต้น	พ.ร.บ.: พ.ร.ก.: ม.172, ม.173

บทที่ 5: ปัจจัยแทรกซ้อนทางการเมือง: ผลกระทบจากการยุบสภา

5.1 ปุ่ม "รีเซ็ต" ตามรัฐธรรมนูญ: มาตรา 147

ภัยคุกคามหลักที่ผลักดันให้เกิดข้อเสนอในการตรา พ.ร.ก. คือ "การยุบสภาผู้แทนราษฎร" รัฐธรรมนูญมาตรา 147 ได้กำหนดผลทางกฎหมายของการยุบสภาหรือการสิ้นอายุของสภาไว้อย่างชัดเจนว่า

บรรดาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภาฯมิได้ให้ความเห็นชอบให้เป็นอันตกไป หลักการนี้เปรียบเสมือนการกดปุ่มรีเซ็ตกระบวนการนิติบัญญัติที่ยังค้างคาอยู่ทั้งหมด

5.2 ข้อยกเว้นเพื่อการเดินต่อ: กลไกการพิจารณาใหม่

อย่างไรก็ตาม มาตรา 147 ได้บัญญัติข้อยกเว้นที่สำคัญไว้เช่นกัน กล่าวคือ ภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป คณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่สามารถร้องขอต่อรัฐสภาภายใน 60 วันนับแต่วันเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรกเพื่อให้รัฐสาดำเนินการพิจารณาร่างกฎหมายเหล่านั้นต่อไปได้ หากรัฐสภายังมิได้เห็นชอบร่างกฎหมายที่เคยตกไปก็จะถูกหยิบยกขึ้นมากพิจารณาต่อจากขั้นตอนเดิมได้ทันที บทบัญญัตินี้แสดงให้เห็นว่าการยุบสภาไม่ใช่ "จุดจบ" ที่เด็ดขาดของร่างกฎหมายเสมอไป แต่เป็นเพียงการ "หยุดพัก" กระบวนการไว้ชั่วคราว ซึ่งจะสามารถเดินหน้าต่อไปได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับเจตจำนงทางการเมืองของรัฐบาลชุดใหม่

5.3 ความเป็นจริงในทางปฏิบัติและการคำนวณทางการเมือง

แม้จะมีช่องทางให้พิจารณาร่างกฎหมายต่อไปได้ แต่ในทางปฏิบัติ การจะหยิบยกร่างกฎหมายเดิมขึ้นมาพิจารณาต่อ่นั้นขึ้นอยู่กับ การคำนวณทางการเมืองของรัฐสำคัญ หากรัฐบาลชุดใหม่มาจากขั้วการเมืองเดิมและมีนโยบายที่สอดคล้องกันก็มีความเป็นไปได้สูงที่จะร้องขอให้พิจารณาร่างกฎหมายเดิมต่อไปเพื่อความรวดเร็ว แต่หากรัฐบาลชุดใหม่มาจากขั้วการเมืองตรงข้าม ก็มีแนวโน้มสูงที่รัฐบาลจะเลือกที่จะปล่อยให้ร่างกฎหมายเดิมตกไป แล้วเสนอร่างฉบับใหม่ที่สอดคล้องกับนโยบายของตนเองแทน ซึ่งจะทำให้กระบวนการทั้งหมดต้องเริ่มต้นใหม่และล่าช้าออกไปอีกมาก ดังนั้นความเสี่ยงที่แท้จริงจากการยุบสภาจึงไม่ใช่การที่ร่าง พ.ร.บ.อากาศสะอาดจะ "ตาย" ไปอย่างถาวร แต่เป็น "ความไม่แน่นอน" ของการฟื้นคืนชีพ และความเป็นไปได้สูงที่จะเกิดความล่าช้าอย่างมีนัยสำคัญจากการต้องเริ่มต้นกระบวนการเจรจาต่อรองทางการเมืองใหม่ทั้งหมด

5.4 สถานะของร่างกฎหมายฉบับประชาชน: ความหวังที่แขวนอยู่บนการตัดสินใจทางการเมือง

ประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาเป็นพิเศษคือสถานะของร่าง พ.ร.บ.อากาศสะอาดฉบับที่ริเริ่มโดยภาคประชาชน ซึ่งแม้จะถือกำเนิดขึ้นจากเจตจำนงของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งกว่า 10,000 คน

และมีสถานะเทียบเท่าร่างกฎหมายอื่นๆ ในกระบวนการพิจารณาของสภา แต่เมื่อเผชิญกับการยุบสภา ร่างกฎหมายฉบับนี้ก็มีได้รับข้อยกเว้นใดๆ และต้องตกไปตามหลักการทั่วไปของรัฐธรรมนูญมาตรา 147 เช่นเดียวกับร่างกฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่ค้างการพิจารณา

แม้ว่าจะมีกลไกตามรัฐธรรมนูญที่เปิดช่องให้คณะรัฐมนตรีชุดใหม่สามารถร้องขอให้รัฐสภาหยิบยก ร่างกฎหมายที่ตกไปกลับขึ้นมากพิจารณาต่อได้ แต่การจะ "ฟื้นคืนชีพ" ร่างกฎหมายฉบับประชาชนนั้น กลับมีความเปราะบางและขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจทางการเมืองของรัฐบาลชุดใหม่อย่างสิ้นเชิง ในทางปฏิบัติ รัฐบาลชุดใหม่อาจเลือกที่จะไม่สนับสนุนร่างกฎหมายที่ริเริ่มโดยภาคประชาชนหรือรัฐบาลชุดก่อนหน้า โดยเฉพาะหากมาจากคนละขั้วการเมือง และหันไปเสนอร่างกฎหมายฉบับใหม่ที่สอดคล้อง กับนโยบายของตนเองมากกว่า ซึ่งจะทำให้กระบวนการทั้งหมดต้องกลับไปเริ่มต้นนับหนึ่งใหม่ ดังนั้น แม้ร่างกฎหมายฉบับประชาชนจะเข้าสู่กระบวนการของรัฐสภาแล้ว แต่ชะตากรรมของร่างกฎหมายนี้ภายหลังการยุบสภาก็ยังคงแขวนอยู่บนเส้นด้ายของการกำหนดทางการเมือง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความชอบธรรมจากเสียง ของประชาชนผู้ริเริ่มแต่เพียงอย่างเดียว ความไม่แน่นอนนี้จึงเป็นความเสี่ยงที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับกฎหมายที่เกิดจากพลังของภาคประชาสังคม

บทที่ 6: บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์

6.1 สรุปภาพรวมของทางสองแพร่ง

- การวิเคราะห์ทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงทางเลือกที่ต้องแลกมาด้วยต้นทุนที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน:
- เส้นทางพระราชบัญญัติ(พ.ร.บ.) มอบความชอบธรรมทางประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชน และความรัดกุมของเนื้อหา แต่ต้องแลกมาด้วยระยะเวลาที่ยาวนานและความเปราะบาง ต่อความไม่แน่นอนทางการเมือง
 - เส้นทางพระราชกำหนด(พ.ร.ก.) มอบความรวดเร็วในการบังคับใช้(ซึ่งเป็นเพียงผลชั่วคราว) แต่ต้องแลกมาด้วยการสูญเสียความชอบธรรมทางประชาธิปไตย การตัดทอนการมีส่วนร่วมและเนื้อหาที่สำคัญ และต้องเผชิญกับความเสี่ยงทางกฎหมายและการเมืองในระดับสูง

6.2 เส้นทางที่เหนือกว่า แม้จะไม่สมบูรณ์แบบ

เมื่อชั่งน้ำหนักข้อดีข้อเสียทั้งหมดแล้ว

การเดินหน้าผลักดันร่างพระราชบัญญัติตามกระบวนการปกติของรัฐสภายังคงเป็น "เส้นทางที่เหนือกว่า" ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการตรา พ.ร.ก. นั้นมีน้ำหนักมากกว่าประโยชน์ที่ได้รับอย่างเทียบไม่ติด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำลายหลักการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม การสูญเสียเนื้อหาสำคัญที่ได้มาจากการต่อสู้และเจรจาในชั้น กมธ. และโอกาสสูงที่จะถูกท้าทายจนเป็นโมฆะโดยศาลรัฐธรรมนูญการได้มาซึ่งกฎหมายที่ล่าช้าแต่มีความสมบูรณ์ และชอบธรรมย่อมดีกว่าการได้กฎหมายที่รวดเร็วแต่อ่อนแอขาดความชอบธรรมและอาจไม่มีผลบังคับใช้ ได้จริงในท้ายที่สุด

6.3 ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

- ต่อคณะรัฐมนตรี: ควรหลีกเลี่ยงการใช้ทางลัดด้วยการตรา พ.ร.ก. และหันมาใช้ทุนทางการเมืองที่มีอยู่ เพื่อเร่งรัดกระบวนการพิจารณา พ.ร.บ. ในสภาแทน โดยการประกาศให้ร่างกฎหมายฉบับนี้เป็นวาระเร่งด่วนของรัฐบาล จัดสรรเวลาการประชุมสภาให้เพียงพอสำหรับการพิจารณาครั้งที่ 2 และ 3 และแสดงเจตจำนงที่ชัดเจนต่อสาธารณะว่าจะรักษาหลักการสำคัญของร่างฉบับ กมธ. ไว้
- ต่อรัฐสภา (ส.ส. และ ส.ว.): ต้องตระหนักและทำหน้าที่ตามความรับผิดชอบในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติ โดยประธานสภาผู้แทนราษฎร ควรบรรจุร่างกฎหมายนี้เข้าสู่ระเบียบวาระการประชุมโดยเร็วที่สุด สมาชิกรัฐสภาควรใช้เวทีอภิปรายเพื่อปรับปรุงเนื้อหาให้ดีขึ้นแทนที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการขัดขวางทางการเมือง
- ต่อภาคประชาสังคมและสาธารณชน:
ต้องสร้างแรงกดดันอย่างต่อเนื่องไปยังทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติให้เร่งผ่านร่าง พ.ร.บ. ฉบับนี้ โดยต้องเน้นย้ำถึงเนื้อหาและหลักการที่สำคัญในร่างฉบับ กมธ. ซึ่งมีความเสี่ยงที่จะสูญหายไป หากมีการตราเป็น พ.ร.ก. การใช้ช่องทาง การรับฟังความคิดเห็นที่กำลังเปิดอยู่ เพื่อแสดงพลังสนับสนุนร่างฉบับ กมธ. อย่างท่วมท้น
จะเป็นยุทธศาสตร์ที่ทรงพลังที่สุดในการส่งสารว่าประชาชนต้องการกฎหมายที่ "ดีและถูกต้อง" ไม่ใช่แค่กฎหมายที่ "รวดเร็ว" เท่านั้น

ผลงานที่อ้างอิง:

1. มาตรการทางกฎหมายในการจัดการปัญหามลพิษทางอากาศ - TU e-Thesis (Thammasat University),
http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2020/TU_2020_6101034657_12958_13532.pdf
2. เปิดเวทีสาธารณะ ร่าง พ.ร.บ.อากาศสะอาด
 หวังแก้ปัญหาฝุ่นควันเชิงโครงสร้าง | ประชาไท,
<http://prachatai.com/journal/2025/08/114006>
3. มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมลพิษทางอากาศ - in Thai, <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/gradlawtujournal/article/download/131252/98501>
4. สอง ร่าง พ.ร.บ. อากาศสะอาดฯ ก่อนเข้าสู่สภา วาระ2-3 - Policy Watch,
<https://policywatch.thaipbs.or.th/article/environment-125>
5. ข่าวคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติบริหารจัดการเพื่ออากาศสะอาด พ.ศ.,
[https://web.parliament.go.th/assets/portals/297/fileups/535/files/%E0%B9%81%E0%B8%96%E0%B8%A5%E0%B8%87%E0%B8%82%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%A3%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%8D%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%9E%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A8%E0%B8%AA%E0%B8%B0%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%94\(1\).pdf](https://web.parliament.go.th/assets/portals/297/fileups/535/files/%E0%B9%81%E0%B8%96%E0%B8%A5%E0%B8%87%E0%B8%82%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%A3%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%8D%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%9E%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A8%E0%B8%AA%E0%B8%B0%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%94(1).pdf)
6. ชะตากรรมกฎหมายค้างสภาฯ กับเวลาที่(ไม่)เหลือของรัฐบาล - Policy Watch,
<https://policywatch.thaipbs.or.th/article/legal-34>
7. กมธ.
 ชวนทำความเข้าใจเขียวเล็บ 'กม.อากาศสะอาด' หวังแก้ฝุ่น PM2.5 ถึงระดับโครงสร้าง | The

Active, <https://theactive.thaipbs.or.th/news/pollution-20250805> 8.

คณะ กมธ.อากาศสะอาดแถลงข่าวพิจารณาร่าง พ.ร.บ.เสร็จแล้ว

และจะเปิดรับฟังความคิดเห็นทางเว็บไซต์รัฐสภา - YouTube,

<https://www.youtube.com/watch?v=j7V0qd60dgk> 9.

การยื่นยันร่างกฎหมายตามมาตรา ๑๔๗ ของรัฐธรรมนูญ - PRT,

[https://prt.parliament.go.th/bitstreams/e328beb6-6006-4a80-a676-](https://prt.parliament.go.th/bitstreams/e328beb6-6006-4a80-a676-ac589d9dd233/download)

ac589d9dd233/download 10. การยุบสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 29 เมษายน 2531,

https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A2%E0%B8%B8%E0%B8%9A%E0%B8%AA%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B9%81%E0%B8%97%E0%B8%99%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A9%E0%B8%8E%E0%B8%A3_%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88_29_%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%A9%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%99_2531 11.

การตราพระราชบัญญัติ - ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 - Parliament - รัฐสภา,

<https://web.parliament.go.th/assets/portals/89/files/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%8D%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%90%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%99%E0%B8%B9%E0%B8%8D%E0%B9%81%E0%B8%AB%E0%B9%88%E0%B8%87%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B2%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B8%9E%E0%B8%B8%E0%B8%97%>

E0%B8%98%E0%B8%A8%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A2560.pdf 12. กระบวนการตรากฎหมาย -

ฐานข้อมูลการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า,

<https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%9A%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%8E%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%A2>

13. ร่างพระราชบัญญัติ - ฐานข้อมูลการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า,

<https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%A3%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%8D%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%B4> 14.

บทบาทภาคประชาชนกับการริเริ่มเสนอร่างกฎหมายในช่วงปฏิรูปประเทศไทย | ประชาไท, <http://prachatai.com/journal/2014/07/54776> 15.

การตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และการต - Parliament - รัฐสภา,

https://web.parliament.go.th/assets/portals/1/files/005_%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%8D%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%AF.pdf 16.

คู่มือการดำเนินการเกี่ยวกับการเสนอร่างกฎหมาย ยุติติและกระทู้ถาม - Parliament - รัฐสภา, https://web.parliament.go.th/assets/portals/79/filenewspar/79_336_file.pdf 17.

การเข้าชื่อเสนอกฎหมายของประชาชน ตามรัฐธรรมนูญ - รัฐสภา,

https://web.parliament.go.th/assets/portals/5/files/16_11_60.pdf 18.

แนวทางการปฏิรูปกระบวนการเสนอร่างกฎหมายภาคประชาชน - TDRI,

<https://tdri.or.th/2012/10/people-participation-in-legislative->

process/ 19. พระราชกำหนด | National Assembly Library of Thailand,
<https://library.parliament.go.th/th/node/4175> 20.

ความเหลื่อมล้ำจากผลกระทบด้านมลพิษทางอากาศของกลุ่มเปราะบาง - วารสารรวมคำแห่ง
ฉบับบัณฑิตวิทยาลัย, <http://www.rujogs.ru.ac.th/Journals/ClickLink/220> 21.

สรุปคำพิพากษาของศาล และผลการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายที่น่าสนใจ - วุฒิสภา,
https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/Sub_Ju

n/7con/con128.pdf 22. คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยที่ 7/2566 เรื่อง

พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำ

ย พ.ศ. 2565 พ.ศ. 2566 เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 172 รรคหนึ่ง หรือไม่ [ระหว่าง

ประธานสภาผู้แทนราษฎรผู้ร้อง - ผู้ถูกร้อง] - LRT คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ - รัฐสภา,

<https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/613399> 23.

จับตาหลอมรวม ร่าง พ.ร.บ.อากาศสะอาด 7 ฉบับ กับ 10 ประเด็นที่ต้องมี | The Active,

<https://theactive.thaipbs.or.th/news/pollution-20240129> 24.

ปัญหาทางกฎหมาย ของการยุบสภาผู้แทนราษฎรในประเทศไทย - ศาลรัฐธรรมนูญ,

<https://elibrary.constitutionalcourt.or.th/multim/jindex/6->

16/Image/6-16-82.pdf 25. การยื่นย่นร่างพระราชบัญญัติ

ที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี - วุฒิสภา,

https://www.senate.go.th/commission_meeting/readfile/61449/1435

5/2092/11732 26. ร่าง พ.ร.บ.อากาศสะอาด: ยกระดับสิทธิและธรรมาภิบาล

แต่บูรณาการจัดการยังน่าสงสัย - กรุงเทพธุรกิจ,

<https://www.bangkokbiznews.com/blogs/lifestyle/judprakai/119183>

0